QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 7 ta' Marzu, 2022.

Numru 2

Rikors numru 329/21/1 FDP

Arnold Cassola

v.

L-Avukat tal-Istat

1. L-attur ikkontesta numru ta' elezzjonijiet ġenerali sa mill-1992, kif ukoll elezzjonijiet għall-parlament Ewropew mill-2004. L-aħħar li kkontesta elezzjoni ġenerali kien fl-2017, meta kkontesta bħala kandidat indipendenti. Fl-14 ta' April, 2021, il-Parlament Malti approva l-Abbozz 119 ta' liġi, bl-isem "Att sabiex jemenda l-Kostituzzjoni ta' Malta u liġijiet oħra sabiex jiżgura ugwaljanza de facto bejn in-nisa u l-irġiel fil-politika." Din il-liġi effettivament introduċiet mekkaniżmu ntiż sabiex jiżgura li jkun

hemm parita` bejn il-ġeneri fil-Parlament, u dan billi fejn in-numru tal-membri tal-parlament tal-ġeneru l-inqas rappreżentat ikun ta' anqas minn 40% tal-membri kollha tal-Parlament, in-numru ta' membri tal-Parlament jiżdied b'mhux aktar minn tnax-il membru tal-ġeneru l-inqas rappreżentat, u dawk il-kandidati eletti bis-saħħa ta' dan il-mekkaniżmu għandhom ikunu mqassma ugwalment bejn il-partit b'maġġoranza u dak b'minoranza. Skont l-Artikolu 52A (1) dan il-mekkaniżmu jiskatta biss f'elezzjoni ġenerali li tkun ġiet kontestata minn żewġ partiti jew iktar u l-kandidati ta' żewġ partiti biss ikunu ġew eletti.

2. L-attur jilmenta li dan il-mekkaniżmu huwa diskriminatorju fil-konfront tiegħu u ta' kandidati oħra li mhumiex il-kandidati taż-żewġ partiti għaliex jillimita u jirrestrinġi l-inċentivi ta' siġġijiet addizzjonali biss għal dawk il-kandidati li huma assoċjati maż-żewġ partiti li jiġu eletti fil-Parlament, u ċioe` l-Partit Laburista u l-Partit Nazzjonalista. Skont l-attur dan ifisser li kandidati tal-ġeneru l-inqas rappreżentat li jikkontestaw l-elezzjoni bħala entita` politika differenti miż-żewġ partiti l-kbar u jkollhom aktar voti minn dawk li kkontestaw ma' wieħed mill-partiti l-kbar jispiċċaw ma jibbenefikawx minn dan il-mekkaniżmu, filwaqt li kandidati ta' partiti kbar li jkunu ġabu anqas voti jkunu jistgħu jibbenefikaw minn dan il-mekkaniżmu u jingħataw siġġu fil-Parlament. L-attur jilmenta li dan il-mekkaniżmu jikser id-dritt tal-liberta` ta' assoċjazzjoni peress li hu xkiel u disinċentiv għall-parteċipazzjoni u l-kandidatura tiegħu u ta' kandidati

oħra li jkunu jixtiequ jiffurmaw grupp jew alleanza politika differenti għal dawk tal-Partit Laburista jew Partit Nazzjonalista, billi jagħti vantaġġ mhux mistħoqq lil kandidati Laburisti u Nazzjonalisti sempliċiment għaliex huma affiljati ma' partit kbir. Skont l-attur dan il-mekkaniżmu huwa għalhekk intiż biex jipperpetwa d-duwupolju tal-Partit Laburista u l-Partit Nazzjonalista u mhux biex jippromwovi l-ugwaljanza bejn il-ġeneri fil-Parlament. Inoltre, l-attur jilmenta li dan il-mekkaniżmu jmur kontra d-dritt għall-elezzjoni ħielsa garantit permezz tal-Artikolu 3 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea għaliex jinterferixxi u jikkawża distorsjoni fl-espressjoni libera tal-opinjoni tal-poplu, għaliex vot għal kandidati taż-żewġ partiti kbar għandu iktar piż minn vot li jingħata lil kandidat li mhux assoċjat mal-istess partiti. Skont l-attur dan imur kontra l-prinċipju ta' suffraġju universali, fejn kull persuna għandha dritt għal vot wieħed, u jilledi wkoll il-prinċipju ta' rappreżentanza proporzjonali kostituzzjonali.

3. F'dawn il-proċeduri huwa talab għalhekk lil Ewwel Qorti sabiex:

> "1. Tiddikjara illi għar-raġunijiet fuq esposti, l-intimat kiser/illeda id-Drittijiet u Libertajiet Fondamentali tal-Bniedem għad-dritt ta' elezzjonijiet ħielsa kif provdut f'Artiklu 3 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea tad-drittijiet Fundamentali tal-Bniedem kif ukoll tikkostitwixxi diskriminazzjoni skont l-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea u kif provdut f'Artiklu 21 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea.
>
> 2. Tiddikjara illi għar-raġunijiet fuq esposti, l-intimat kiser/illeda id-Drittijiet u Libertajiet Fondamentali tal-Bniedem rigward il-libertà ta' għaqda u ta' assoċjazzjoni kif provdut fl-artikolu 32 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 11 tal-Konvenzjoni Ewropea u l-Artiklu 12 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea.

3. Tagħti kull rimedju, direttiva u kumpens li jidhrilha xieraq inkluż id-dikjarazzjoni li l-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni ta' Malta u kull referenza għal Artikolu 52A kemm f'Artiklu 61A2b u Artiklu 662b tal-Kostituzzjoni kif ukoll fir-Regolamenti 21a, Regolament 23a u Regolament 24 u oħrajn Annessi mat-Tlettax-il Skeda Regolament tar-Regolamenti tal-1991 dwar l-Elezzjonijiet Ġenerali (Klassifika tal-Poloz tal-Votazzjoni, Elezzjonijiet Każwali u b'Għażla) fl-Att Dwar l-Elezzjonijiet Ġenerali, imorru kontra l-Kostituzzjoni u li huma nulli u mingħajr effett."

4. Fl-ewwel seduta miżmuma quddiem l-Ewwel Qorti fis-16 ta' Ġunju, 2021, kien ġie deċiż li kellhom l-ewwelnett jiġu deċiżi t-tliet eċċezzjonijiet preliminari tal-Avukat tal-Istat. Dawn l-eċċezzjonijiet preliminari huma s-segwenti:

"1. Illi l-esponent jeċċepixxi, preliminarjament, illi l-azzjoni ġudizzjarja, kif dedotta, hija oskura u neboluża għall-aħħar, tant illi hija improponibbli. Dan għaliex it-tliet talbiet tar-rikorrent ma jistgħu qatt jintlaqgħu kollha kemm huma stante illi jippreżupponu l-eżistenza ta' azzjonijiet ġudizzjarji differenti u distinti fin-natura, ix-xorta u l-konsegwenzi tagħhom. L-ewwel żewġ talbiet jikkonċernaw allegat ksur tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti li jista' jkollha effett 'inter partes' biss. It-tielet talba tikkostitwixxi 'actio popularis' li jista' jkollha effett 'erga omnes'. Konsegwentement, electa una via non datur recursus ad alteram. Kwindi, dina l-Onorabbli Qorti għandha tiddikjara l-azzjoni odjerna bħala waħda monka u konsegwentement l-azzjoni kif dedotta hija nulla u bla effett;

2. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost u preliminarjament ukoll, l-esponent jeċċepixxi illi r-rikorrent m'għandux interess ġuridiku fit-talbiet u ilmenti kif promossi fir-rikors promotur u dan stante li r-rikorrent ma sofra l-ebda preġudizzju, għaliex il-lanjanza ta' ksur ta' jedd fundamentali bilfors trid tkun allaċċjata mal-preġudizzju li vittma ta' dik il-lanjanza tallega li sofriet. Kif osservat il-Qorti Kostituzzjonali fil-kawża fl-ismijiet Partit Nazzjonalista et vs Kummissjoni Elettorali et, deċiża fil-25 ta' Novembru 2016, "hemm differenza bejn li parti tallega ksur ta' dritt soġġettiv tagħha u li parti tagħmel il-prova tal-ksur ta' dak id-dritt". Ir-rikorrenti, anke in vista tal-fatt li ma kienx hemm elezzjoni ġenerali wara l-approvazzjoni mill-Parlament tal-Att Nru XX tal-2021 u sussegwenti emendi, ma sofra ebda preġudizzju. Għaldaqstant isegwi li l-interess tar-rikorrenti huwa biss wieħed ipotetiku u nieqes għal kollox mill-leġittimazzjoni attiva. Ma huwiex interess ġuridiku attwali kif tirrikjedi l-ġurisprudenza nostrana. L-interess ġuridiku, li huwa presuppost proċedurali essenzjali, jissussisti jekk kemm-il darba r-rikorrenti jitqies li huwa "vittma" ai fini tal-artikolu 34 tal-Konvenzjoni

Ewropea, liema artikolu ma jippermettix ilmenti in abstracto li jallegaw ksur tal-Konvenzjoni (vide Ċentru għal Riżorsi Legali f'isem Valentin Câmpeanu vs Ir-Rumanija [GC], Applikazzjoni numru 47848/08, deċiża fis-17 ta' Lulju 2014) u li sabiex persuna titqies li hija vittma, għandha tipproduċi evidenza konvinċenti tal-probabbiltà li jkun hemm ksur li jaffettwah personalment. Sempliċi suspett jew konġettura mhix biżżejjed (vide Senator Lines GmbH vs fifteen member States of the European Union [GC], Applikazzjoni numru 56672/00 (deċiża fl-10 ta' Marzu 2004)). Ir-rikorrenti m'għandux victim status li permezz tiegħu jista' jivvanta pretensjoni jew jippretendi li jeżerċita xi dritt li ġie leż billi jingħata rimedju għal allegat ksur tal-istess jedd. Tant huwa mankanti l-interess ġuridiku f'dan il-każ illi d-dispożizzjoni relattiva illi r-rikorrent, ex admissis kandidat indipendenti (vide paragrafi 3 u 4 fir-rikors numru 329/21 FDP), qed jittanta jimpunja, tirreferi għall-partiti politiċi u mhux għall-kandidati individwali. Id-dritt u l-interess ta' kandidat fil-proċess elettorali jintemm mal-għeluq tal-proċess tal-Proportional Repreżentation by Single Transferable Vote, fejn jekk kemm-il darba jġib il-kwota fid-distrett li jkun ikkontesta elezzjoni ġenerali fih, jirbaħ siġġu fil-Parlament. Wara l-għeluq ta' dan il-proċess, il-mekkaniżmu pprovdut f'Artikolu 52 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-mekkaniżmu pprovdut fl-artikolu 52A, introdott b'Att Nru XX tal-2021, japplikaw favur il-Partiti Politiċi u mhux favur il-kandidati, fejn il-kandidati jiġu magħżula biex jimlew is-siġġijiet addizzjonali li jkunu akkordati lill-Partiti rispettivi, li magħhom ikunu kkontestaw l-elezzjoni ġenerali. Għaldaqstant isegwi li r-rikorrent, li ddeskriva lilu nnifsu bħala kandidat independenti, ma jista' qatt jallega li sofra xi forma ta' diskriminazzjoni bl-applikazzjoni tal-artikolu 52A tal-Kostituzzjoni, stante li dan l-Artikolu japplika biss għall-Partiti Politiċi u mhux għall-kandidati, irrispettivament jekk humiex independenti jew jekk jikkontestawx elezzjoni f'isem Partit Politiku;

3. Ukoll in linea preliminari, l-esponent jeċċepixxi illi l-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropeja hija biss applikabbli f'Malta limitatament f'dak li jikkonċerna the scope and application of European Union Law, mhux għall-elezzjonijiet ġenerali li huma matters of Member State competence;

Illi għalhekk, kuntrarjament għal dak li qiegħed isostni ir-rikorrent, il-Karta tad-Drittijiet ma tapplikax b'mod ġenerali u awtonomu fl-Istati Membri, iżda jrid ikun hemm konnessjoni fundamentali bejn il-liġi domestika kontestata u xi provvediment tad-Dritt ta' l-Unjoni Ewropea li dik il-liġi domestika kontestata tkun qed timplimenta;"

5. Bis-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali) tal-11 ta' Jannar, 2022, ġie deċiż hekk:

> "Il-Qorti,
>
> Wara illi rat illi, fis-16 ta' Ġunju 2021, il-partijiet qablu li jiġu kkunsidrati u deċiżi l-ewwel tlett eċċezzjonijiet preliminari mqajma mill-Avukat tal-Istat;
>
> Wara illi semgħet ix-xhieda, rat l-atti kollha proċesswali, u rat is-sottomissjonijiet bil-miktub tal-abbli difensur tar-rikorrent u tal-Avukat tal-Istat;
>
> Wara illi għamlet il-konsiderazzjonijiet tagħha, kif fuq dedotti;
>
> Tgħaddi biex taqta' u tiddeciedi l-vertenza billi:
>
> Tiċħad l-ewwel eċċezzjoni preliminari ta' l-Avukat tal-Istat.
>
> Tilqa' t-tieni u tielet eċċezzjoni preliminari ta' l-Avukat tal-Istat, u għalhekk:
>
> Tiċħad it-talbiet kollha tar-rikorrenti kif dedotti fir-rikors promotur.
>
> Spejjeż għandhom ikunu kollha a kariku tar-rikorrent."

6. L-attur preżenta l-appell tiegħu fit-28 ta' Jannar, 2022, permezz ta' liema talab lil din il-Qorti sabiex filwaqt li tikkonferma s-sentenza appellata safejn ċaħdet l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-Avukat tal-Istat, tirrevokaha fejn laqgħet it-tieni eċċezzjoni preliminari tal-Avukat tal-Istat u tiddikjara li l-attur għandu l-interess ġuridiku meħtieġ sabiex il-kawża istitwita minnu tinstema' u tiġi deċiża, u tagħti dawk il-provvedimenti li jidhrulha xierqa u opportuni.

7. L-Avukat tal-Istat preżenta r-risposta tal-appell tiegħu fl-14 ta' Frar, 2022, permezz ta' liema ssottometta li l-appell tal-attur għandu jiġu miċħud u s-sentenza appellata għandha tiġi kkonfermata, bl-ispejjeż fl-

ewwel istanza jibqgħu invarjati filwaqt li l-ispejjeż tal-appell jitħallsu mill-appellant.

Is-sentenza appellata

8. L-Ewwel Qorti laqgħet it-tieni eċċezzjoni preliminari tal-Avukat tal-Istat wara li għamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet:

> "B. In-nuqqas ta' interess ġuridku tar-rikorrent
>
> 34. L-Avukat tal-Istat, kemm fid-difiża tiegħu kif ukoll fis-sottomissjonijiet tiegħu, jikkontendi illi l-interess ġuridiku huwa presuppost proċesswali neċessarju sabiex persuna tippromwovi kawżi abbażi tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni, bħal dik odjerna, u jinsisti li r-rikorrent m'għandux l-interess ġuridku personali neċessarju sabiex jippromwovi l-azzjoni odjerna.
>
> 35. Biex jiġġustifika tali argument, l-Avukat tal-Istat, jagħmel referenza għal kawża Joseph Agius vs Ellul Vincenti, deċiża fil-21 ta' Ottuubru 2002 mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fejn il-Qorti stqarret li: "l-interess li jrid ikun jeżisti fl-attur huwa interess dirett, leġittimu u attwali".
>
> 36. L-Avukat tal-Istat jagħmel ukoll referenza għad-deċiżjoni tal-Qorti Kostituzzjonali mogħtija fid-29 ta' Ottubru 2018 fil-kawża 'Onor Simon Busuttil vs L-Avukat Ġenerali et' fejn jikkwotaha tgħid: "Fi kliem ieħor, irid juri interess ġuridiku jew – fl-lingwaġġ tal-ġurisprudenza dwar il-Konvenzjoni – li huwa "vittma" għax, kif wara kollox sewwa qalet l-ewwel qorti, din ta' llum ma hijex actio popolaris ... Fil-każ ta' llum l-interess tal-attur huwa l-interess ta' kull ċittadin li jara li l-liġi titħares iżda, billi din ma hijiex actio popolaris, dan ma huwiex biżżejjed biex jagħtih il-leġittimazzjoni biex jista'."
>
> 37. L-Avukat tal-Istat jikkontendi illi x-xewqa li wieħed jieħu sehem fl-elezzjoni li jmiss ma jissodisfax il-kriterju tal-interess ġuridku attwali u neċessarji biex wieħed jintavola l-azzjoni odjerna, aktar u aktar in vista tal-fatt illi, sa issa, ma ssejħet ebda elezzjoni ġenerali u għadu mhux magħruf meta dina ser tissejjaħ.
>
> 38. L-Avukat tal-Istat jirreferi wkoll għax-xhieda prodotta mir-rikorrent stess, partikolament il-Professur Carmen Sammut, li kienet iċ-Chairperson tal-Kumitat Tekniku għat-Tisħiħ tad-Demokrazija Rappreżentattiva li ddiskuta, ppromwova u finalment irrelatat permezz

ta' Rapport dettaljat, dwar l-emendi meħtieġa u li wasslu għall-leġislazzjoni li r-rikorrent qiegħed issa jipprova jimpunja, u saħaq li, kif xehdet l-istess Professur Sammut, ir-rikorrent, tul il-proċess kollu tal-konsultazzjoni dwar l-introduzzjoni tal-mekkaniżmu li r-rikorrent qiegħed issa jattakka, qatt ma involva ruħu f'ebda diskussjonijiet u qatt ma kkomunika bl-ebda mod mal-istess Kumitat, minkejja illi dana kien miftuħ għall-pubbliku għall-perjodu twil ta' żmien u saru konsultazzjonijiet varji ma' kull min ried jagħti kontribut – ir-rikorrent qatt ma ħass il-ħtieġa illi jagħti l-kontribut tiegħu, abbażi ta' liema nuqqas l-Avukat tal-Istat jikkontendi li dina hija turija ċara li r-rikorrent qatt ma kellu interess f'din il-kwistjoni u għalhekk ma jistax issa jikkontendi li għandu interess ġuridiku sabiex jikkontesta l-validita' kostituzzjonali ta' liġi li dwarha huwa qatt ma wera ebda interess li joġġezzjona dwarha waqt li kienu għaddejjin il-konsultazzjonijiet.

39. Finalment, l-Avukat tal-Istat jirrileva li l-fatt li r-rikorrent ipproduċa bħala xhieda lil Dr Claire Azzopardi Lane u Dr Victoria Attard Kingswell, fejn dawna ikkontendew li l-liġi l-ġdida tilledi d-drittijiet fundamentali tagħhom bħala kandidati tas-sess femminili, ma tfissirx illi r-rikorrent għandu interess personali, dirett u leġittimu biex jikkontesta l-effetti tal-Liġi, peress illi x-xhieda minnu prodotti la huma parti mill-proċeduri odjerni u wisq anqas ma huma kandidati stante illi l-Elezzjoni għadha ma ssejjħitx.

40. Ir-rikorrent Arnold Cassola, da parte tiegħu, fis-sottomissjonijiet ta' l-abbli difensur tiegħu, in sostenn tat-teżi tiegħu u bħala reazzjoni għad-difiża mqajjma mill-Avukat tal-Istat, jikkontendi illi l-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni tippermetti lil kull persuna li kellha d-dritt tagħha leż, jew li qed jiġi leż jew li jaf li jkun leż, sabiex tipproċedi bl-azzjoni odjerna, u għalhekk jikkontendi li, abbażi ta' tali fatt, huwa għandu jitqies li għandu interess ġuridiku.

41. Ir-rikorrent, di fatti, jikkontendi illi l-mekkaniżmu l-ġdid introdott fl-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni "jagħti l-poter tal-għażla ta' min jista' jiġi co-opted f'idejn il-Parlament, u ma jħallix lill-votanti jesprimu ruħhom f'dan is-sens. Dan minnu nnifsu huwa abbuż tal-poter mill-Parlament li qed imur oltre l-mandat tiegħu u jaqleb ta' taħt s-sistema demokratika ta' suffraġju universali."

42. Ir-rikorrent jikkontendi wkoll illi tali mekkaniżmu jilledi d-dritt tiegħu tal-liberta ta' għaqda u assoċjazzjoni peress illi, kif indikat fis-sottomissjonijiet, " kull persuna tal-ġeneru femminili li r-rikorrent avviċina, minkejja li kienu preċedentement interessati biex jikkollaboraw fi grupp bħala kandidati elettorali, wara li għaddiet il-miżura ta' co-option mill-parlament, kollha rtiraw l-interess tagħhom minħabba l-effett tal-mekkaniżmu korrettiv tal-ġeneru li jiddiskrimina kontrihom u jeskludihom għal kollox mill-possibbilta' ta' co-option, unikament għar-raġuni li ma kinux ser jikkontestaw l-elezzjoni f'isem il-PN jew PL.

43. Ir-rikorrent, għalhekk jikkontendi illi l-liġijiet u regolamenti, kif imfasslin, jilledu d-drittijiet fondamentali tiegħu, bir-riżultat illi l-unika rimedju illi huwa għandu huwa li jagħmel użu mid-dritt mogħti lilu fl-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni u jikkontesta l-kostituzzjonali ta' tali Ligi.

Ikkunsidrat

44. Il-Qorti tosserva illi l-ġurisprudenza lokali dwar interess ġuridiku hija waħda kostanti u diversi kienu dawk is-sentenzi li rreferew għall-elementi li jeħtieġ jiġu sodisfatti sabiex jiġi stabbilit l-interess ġuridiku meħtieġ mill-parti li tipproponi l-azzjoni.

45. Fis-sentenza John Muscat et vs. Rachelle Buttiġieg et il-Qorti Ċivili, Prim' Awla saħqet li:

> "L-interess irid ikun;
>
> a) ġuridiku, jiġifieri d-domanda jrid ikun fiha ipotesi ta' l-eżistenza ta' dritt u l-vjolazzjoni tiegħu;
>
> b) dirett u personali: fis-sens li huwa dirett meta jeżisti fil-kontestazzjoni jew fil-konsegwenzi tagħha, personali fis-sens li jirrigwarda lill-attur, ħlief l-azzjoni popolari;
>
> c) attwali fis-sens li jrid joħroġ minn stat attwali ta' vjolazzjoni ta' dritt, jiġifieri l-vjolazzjoni attwali tal-liġi trid tikkonsisti f'kondizzjoni posittiva jew negattiva kontrarja għall-godiment ta' dritt legalment appartenenti jew spettanti lid-detentur."

46. Tali elementi komplew jiġu żviluppati fis-sentenza Emilio Persiano vs. Il-Kummissarju tal-Pulizija fil-kwalità tiegħu bħala Uffiċċjali Prinċipali tal-Immigrazzjoni fejn il-Prim' Awla stqarret li:

Illi għal bosta snin il-Qrati tagħna fissru li l-elementi meħtieġa biex isawru interess tal-attur f'kawża huma tlieta, u jiġifieri li l-interess irid ikun ġuridiku, li l-interess irid ikun dirett u personali u li dak l-interess ikun attwali. B'tal-ewwel, wieħed jifhem li dak l-interess għandu jkollu mqar iż-żerriegħa ta' l-eżistenza ta' jedd u l-ħtieġa li tilqa' għal kull attentat ta' ksur tiegħu minn ħaddieħor. Dan l-interess m'hemmx għalfejn ikun jissarraf fi flus jew f'valur ekonomiku [ara, per eżempju, Qorti tal-Appell fil-kawża fl-ismijiet Falzon Sant Manduca vs Weale, maqtugħa fid-9 ta' Jannar, 1959, Kollezz: Vol: XLIII.i.1];

Illi minbarra dawn l-elementi, ġie mfisser ukoll li biex wieħed ikollu interess li jiftaħ kawża, dak l-interess (jew aħjar il-motiv) tat-talba għandu jkun konkret u jeżisti fil-konfront ta' dak li kontra tiegħu t-talba ssir [ara, per eżempju, sentenza ta' din il-Qorti (PASP) mogħtija fit-13 ta' Marzu, 1992, fil-kawża fl-ismijiet Francis Tonna vs Vincent Grixti, Kollez. Volum: LXXVI.iii.592].

47. Sentenza oħra rilevanti illi elenkat l-prinċipji li jikkwalifikaw l-interess ġuridiku hija dik mogħtija fit-28 ta' Novembru 2003 mill-Qorti tal-Appell (sede Superjuri) fl-ismijiet Agatha Formosa Gauci vs. Dr Francis Lanfranco et (App Ċiv 621/2001), fejn elenkat is-segwenti prinċipji essenzjali:

(i) l-interess (ġuridiku) meħtieġ irid ikun wieħed dirett, leġittimu, kif ukoll attwali.

(ii) l-istat attwali ta' ksur ta' jedd jikkonsisti f'kundizzjoni pożittiva jew negattiva li xxejjen jew tinnewtralizza dritt li jkun jappartjeni lid-detentur jew lil dak li lilu jkun mistħoqq;

(iii) l-interess ġuridiku fl-attur huwa dak li l-imħarrek jirrifjuta li jagħraf il-jedd ta' l-istess attur u dan billi kull persuna għandha d-dritt titlob li, fil-konfront tagħha, isir ħaqq jew tiġi msewwija inġustizzja li tkun ġiet magħmula kontriha;

(iv) l-interess ġuridiku irid ikun iwassal għal riżultat ta' utilita' u vantaġġ għal min irid jeżerċita l-jedd. Jekk l-azzjoni ma tistax twassal għal tali riżultat għal min jibdiha, dik l-azzjoni ma tistax treġi;

(v) l-interess ġuridiku jrid jibqa' jissussisti tul il-ħajja kollha ta' l-azzjoni u mhux biss fil-bidu tagħha. Jekk l-interess jintemm, il-konsegwenza mmedjata tkun li l-imħarrek jinħeles milli jibqa' fil-kawża;

(vi) l-interess ta' l-attur għandu jkun jidher mill-att taċ-ċitazzjoni nnifisha. Għalkemm il-mottiv ta' l-interess mhux meħtieġ li jkun imsemmi fiċ-ċitazzjoni, dan għandu jirriżulta mill-provi jekk kemm-il darba jiġi kkuntrastat;

(vii) fil-prattika ġudizzjarja, wieħed jista' jippromwovi kawża biex jikseb dikjarazzjoni preordinata għal azzjoni definittiva u aħħarija, minkejja li din ma tkunx ġiet inkluża fl-azzjoni ta' aċċertament. Madankollu, f'każ bħal dan, il-Qorti trid tkun sodisfatta li jkun hemm l-interess meħtieġ, anki preordinat għall-kawża l-oħra, u li d-dikjarazzjoni hekk miksuba tkun tifforma l-bażi tal-kawża l-oħra li tista' ssir aktar 'il quddiem;

(viii) l-interess mhux bilfors ikun wieħed li jiġi kkwantifikat f'somma determinata ta' flus jew ġid, imma jista' jkun imsejjes biex iħares jew jagħti għarfien għal jedd morali jew soġġettiv, imbasta l-jedd invokat ma jkunx wieħed ipotetiku;

(ix) jekk azzjoni, għalkemm tkun imsejsa fuq jedd ta' l-attur, tkun maħsuba biss biex tirreka ħsara lill-imħarrek bla ebda vantaġġ utli lill-attur tali azzjoni titqies bħala waħda llegali – azzjoni magħrufa fid-duttrina bħala waħda acta ad aemulationem – u titqies li fiha jkun jonqos l-interess ġuridiku meħtieġ."

48. Il-Qorti tirrileva illi l-kwistjoni ta' interess ġuridku ġiet anke kkunsidrata mill-Qrati ta' kompetenza Kostituzzjonali, u hawnhekk issir referenza għall-kawża Eve sive Evette Agius et vs. l-Awtorità tal-Artijiet et (LSO) deċiża fil-5 ta' Ottubru 2017 fejn ġie osservat illi :

> "l-interess ġuridiku f'kawżi bħal dik odjerna jirriżulta lil kull persuna li tallega li xi dritt kostituzzjonali u/jew konvenzjonali tkun ġiet, tkun qed tiġi jew tkun x'aktarx ser tiġi miksura (art. 46(1) tal-Kostituzzjoni u 4(1) tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta).
>
> Huwa risaput ukoll li l-element tal-interess ġuridiku fil-kuntest ta' kawżi għat-tfittxija ta' drittijiet u libertajiet fundamentali tal-bniedem huwa marbut mal-kunċett ta' vittma. Dan il-kunċett f'termini konvenzjonali huwa meqjus li hu wieħed awtonomu, li jingħata interpretazzjoni mill-Qorti Ewropea (ECtHR) indipendentement mill-interpretazzjoni mogħtija fil-liġi domestika.
>
>> 'The essence of the rule is that the applicant claims to be directly affected in some way by the matter complained of even if the effect is only temporary'. [Harris O'Boyle & Warbrick - op cit 3rd ed. p 84.]
>
> L-istess awturi huma tal-opinjoni li l-Qorti ta' Strasbourg ma tippermettix action popolaris 'nor may the Convention form the basis of a claim in abstracto that a particular law of even constitutional provision contravenes the Convention'. Din hija wkoll il-posizzjoni fil-Kostituzzjoni tagħna li ma tippermettix l-actio popolaris għat-tfittxija ta' protezzjoni minn leżjoni attwali jew probabbli ta' drittijiet fundamentali (vide ad es. il-każ suċitat Conrad Axisa et v Avukat Ġenerali et).
>
> Isegwi li meta l-interess ġuridiku jiġi kkunstrastat jeħtieġ li jiġi ppruvat bħala f'azzjoni dwar allegat vjolazzjoni ta' drittijiet u libertajiet fondamentali."

49. Il-Qorti issa tgħaddi biex tikkunsidra l-posizzjoni ta' "victim", kif kkonsidrata mill-Qorti Ewropeja għad-Drittijiet tal-Bniedem ġewwa Strasburgu, u tqis illi għandha tagħmel referenza estensiva għal 'Practical guide on admissibility criteria' ippubblikat mir-Registry ta' l-istess Qorti li jinsab aġġornat sal-1 ta' Awissu 2021.

50. Dwar il-prinċipju u definizzjoni ta' "victim", kif ikkunsidrata mill-Qrati ta' Strasburgu, jingħad is-segwenti:

18. The word "victim", in the context of Article 34 of the Convention, denotes the person or persons directly or indirectly affected by the alleged violation. Hence, Article 34 concerns not just the direct victim or victims of the alleged violation, but also any indirect victims to whom the violation would cause harm or who would have a valid and personal interest in seeing it brought to an end (Vallianatos and Others v. Greece [GC], § 47). The notion of "victim" is interpreted autonomously and irrespective of domestic rules such as those concerning interest in or capacity to take action (Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain, § 35), even though the Court should have regard to the fact that an applicant was a party to the domestic proceedings (Aksu v. Turkey [GC], § 52;

Micallef v. Malta [GC], § 48; Bursa Barosu Başkanliği and Others v. Turkey, §§ 109-117). It does not imply the existence of prejudice (Brumărescu v. Romania [GC], § 50), and an act that has only temporary legal effects may suffice (Monnat v. Switzerland, § 33).

19. The interpretation of the term "victim" is liable to evolve in the light of conditions in contemporary society and it must be applied without excessive formalism (ibid., §§ 30-33; Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain, § 38; Stukus and Others v. Poland, § 35; Ziętal v. Poland, §§ 54-59). The Court has held that the issue of victim status may be linked to the merits of the case (Siliadin v. France, § 63; Hirsi Jamaa and Others v. Italy [GC], § 111). The Court can examine the question of victim status and locus standi ex officio, since it concerns a matter which goes to the Court's jurisdiction (Buzadji v. the Republic of Moldova [GC], § 70; Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland [GC], § 93; Unifaun Theatre Productions Limited and Others v. Malta, §§ 63-66; Jakovljević v. Serbia (dec.), § 29).

20. The distribution of the burden of proof is intrinsically linked to the specificity of the facts, the nature of the allegation made and the Convention right at stake (N.D. and N.T. v. Spain [GC], §§ 83-88)

51. Il-Qorti Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem tgħaddi biex tikkunsidra żewġ tipi ta' vittmi – 'Direct Victim' u 'Indirect Victim'.

52. Dwar 'Direct Victim', ir-rassenja fuq imsemmija tgħid dan li ġej:

21. In order to be able to lodge an application in accordance with Article 34, an applicant must be able to show that he or she was "directly affected" by the measure complained of (Tănase v. Moldova [GC], § 104; Burden v. the United Kingdom [GC], § 33; Lambert and Others v. France [GC], § 89). This is indispensable for putting the protection mechanism of the Convention into motion (Hristozov and Others v. Bulgaria, § 73), although this criterion is not to be applied in a rigid, mechanical and inflexible way throughout the proceedings (Micallef v. Malta [GC], § 45; Karner v. Austria, § 25; Aksu v. Turkey [GC], § 51).

For instance, a person cannot complain of a violation of his or her rights in proceedings to which he or she was not a party (Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy [GC], § 92). However, in Margulev v. Russia, the Court considered the applicant to be a direct victim of defamation proceedings although he was only admitted as a third party to the proceedings. Since domestic law granted the status of third party to proceedings where "the judgment may affect the third party's rights and obligations vis-à-vis the claimant or defendant", the Court considered that the domestic courts had tacitly accepted that the applicant's rights might have been affected by the outcome of the defamation proceedings (§ 36). Further, in some specific circumstances, direct victims who had not participated in the domestic proceedings were accepted as applicants before the Court (Beizaras

and Levickas v. Lithuania, §§ 78-81). Standing in domestic proceedings is therefore not decisive, as the notion of “victim” is interpreted autonomously in the Conventon system (see, for instance, Kalfagiannis and Pospert v. Greece (dec.), §§ 44-48, concerning the financial administrator of a public service broadcaster whose victim status was accepted by the domestic courts but not by the Court).

22. Moreover, in accordance with the Court’s practice and with Article 34 of the Convention, applications can only be lodged by, or in the name of, individuals who are alive (Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania [GC], § 96). However, particular considerations may arise in the case of victims of alleged breaches of Articles 2, 3 and 8 at the hands of the national authorities. Applications lodged by individuals or associations on behalf of the victim(s), even though no valid form of authority was presented, have thus been declared admissible (§§ 103-114).5

53. Dwar ‘Indirect Victims’, jingħad is-segwenti:

35. As regards non-governmental organisations, the Court does not grant "victim" status to associations whose interests are not at stake, even if the interests of their members - or some of them - could be at stake. In addition, “victim” status is not granted to NGOs even if the associations have been founded for the sole purpose of defending the rights of the alleged victims (Nencheva and Others v. Bulgaria, § 90 and § 93 and the references cited therein; see also Kalfagiannis and Pospert v. Greece (dec.), §§ 49-51, concerning a federation of trade unions representing media employees; see, by contrast, AsDAC v. the Republic of Moldova, §§ 21-37, concerning a non-governmental organisation set up for the collective management of intellectual property rights of its members and its victim status in relation to an Article 1 of Protocol No. 1 complaint). However, it should be noted that under certain circumstances NGOs (instead of the applicants) can take part in domestic proceedings, defending the applicants’ interests. This does not deprive the applicants, who have not participated in the domestic proceedings, of their victim status (Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain, §§ 37-39; see also Beizaras and Levickas v. Lithuania, §§ 78-81 and the interplay between victim status under Article 34 and exhaustion of domestic remedies under Article 35 § 1).

54. Dwar il-kunċett ta’ vittma w l-actio popolaris, li jidher li hija inkluża fil-ħsieb tar-rikorrent, kif jirriżulta mis-sottomissjonijiet u provi prodotti mir-rikorrenti, jingħad dan li ġej:

36. Article 34 of the Convention does not allow complaints in abstracto alleging a violation of the Convention (Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania [GC], § 101 and the references cited therein). In certain specific situations, however, the Court has accepted that an applicant may be a potential victim.

....

37. In order to be able to claim to be a victim in such a situation, an applicant must produce reasonable and convincing evidence of the likelihood that a violation affecting him or her personally will occur; mere suspicion or conjecture is insufficient (Senator Lines GmbH v. fifteen member States of the European Union (dec.) [GC]). For the absence of a formal expulsion order, see Vijayanathan and Pusparajah v. France, § 46; for alleged consequences of a parliamentary report, see Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France v. France (dec.); for alleged consequences of a judicial ruling concerning a third party in a coma, see Rossi and Others v. Italy (dec.); for alleged consequences of anti-doping measures for sports associations and individual sports professionals, see National federation of Sportspersons' Associations and unions (FNASS) and Others v. France, §§ 91-103.

...

39. The Court has also underlined that the Convention does not envisage the bringing of an actio popularis for the interpretation of the rights it contains or permit individuals to complain about a provision of a domestic law simply because they consider, without having been directly affected by it, that it may contravene the Convention (Aksu v. Turkey [GC], § 50; Burden v. the United Kingdom [GC], § 33; Dimitras and Others v. Greece (dec.), §§ 28-32; Cordella and Others v. Italy, § 100; Kalfagiannis and Pospert v. Greece (dec.), § 46). For instance, residents who have not participated in the domestic proceedings seeking the annulment of administrative decisions or associations which have not been granted locus standi by the domestic courts cannot claim to be victims of an alleged violation of the right to enforcement of judicial decisions under Article 6 § 1 (Bursa Barosu Başkanliği and Others v. Turkey, §§ 114- 116, concerning an environmental case; compare with Beizaras and Levickas v. Lithuania, § 80). Where an applicant alleges a breach of the right to respect for private and family life on account of statutory restrictions on visits from family members or other persons, in order to claim to be a victim of the alleged violation , he should demonstrate at least: a) that he has relatives or other persons with whom he genuinely wishes and attempts to maintain contact in detention; and b) that he has used his right to visits as frequently as was permitted under domestic law (Chernenko and Others v. Russia (dec.), § 45). In the context of Article 10 of the Convention, the mere fact that an applicant could no longer watch or listen to the programmes previously broadcast by a public service broadcaster closed by the Government did not suffice to establish his victim status with respect to the right to receive information (Kalfagiannis and Pospert v. Greece (dec.), §§ 46-47).

40. However, it is open to a person to contend that a law violates his or her rights, in the absence of an individual measure of implementation,

if he or she is required either to modify his or her conduct or risks being prosecuted or if he or she is a member of a class of people who risk being directly affected by the legislation (ibid., § 34; Tănase v. Moldova [GC], § 104; Michaud v. France, §§ 51-52; Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], § 28).

Ikkunsidrat

55. Eżaminat il-ġuripridenza ta' Strasburgu dwar l-istatus ta' vittma li r-rikorrent jeħtieġ li jkollu sabiex l-azzjoni odjerna tirnexxi, il-Qorti tgħaddi biex tagħmel konsiderazzjonijiet ulterjuri.

56. Jiġi osservat illi hemm varji sentenzi tal-Qrati Maltin fejn għamluha ċara li r-responsabbiltà tal-Qorti, fil-mansjoni tagħha Kostituzzjonali, hija li taċċerta ruħha li l-ksur ilmentat fid-dritt astratt jissarraf verament fi ksur u leżjoni konkreta u illi tara li toffri rimedju għar-rikorrent, u dana huwa essenzjali għall-proċeduri Kostituzzjonali, għaliex altrimenti l-iskop tal-proċeduri Kostituzzjonali jintilef kompletament u l-proċess kollu ma jkun xejn għajr eżerċizzju akkademiku b'ebda forma ta' utilità prattika u tanġibbli.

57. Kif ġie osservat f'sentenzi lokali, m'huwiex l-irwol tal-qrati illi jagħmlu konsiderazzjoni sempliċiment għall-skopijiet akkademiċi. Filwaqt illi l-Qorti tifhem li, ċerti sentenzi jkunu jirrikjedu li jsir studju akkademiku, tali studju jkun meħtieġ sabiex il-Qorti tasal għad-deċiżjoni finali tagħha, liema deċiżjoni, fl-aħħar mill-aħħar, ser ikollha effett tanġibbli u ta' utilita' fil-konfront tal-partijiet.

58. Hawnhekk, issir referenza għas-sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet Conrad Axisa vs. Avukat Ġenerali et mogħtija fis-7 ta' Awwissu 2013 fejn il-Qorti qalet dan li ġej:

15. Il-Qorti inoltre tirrepeti li l-kawżi kostituzzjonali ma humiex eżerċizzji akkademiċi sabiex fihom jiġi eżaminat xi punt legali fl-astratt u l-Qorti tagħti l-opinjoni tagħha dwaru, iżda f'kawża kostituzzjonali, li bħall-kawża odjerna ma tkunx tinkwadra bħala actio popolaris, persuna interessata tilmenta minn fatti, li jridu jiġu pruvati, li permezz tagħhom allegatament ikun ġie miksur xi dritt fundamentali tagħha liema allegazzjoni tkun kontrastata mill-persuna intimata u l-Qorti tiġi mitluba tiddeċiedi l-vertenza li konsegwenzjalment tkun żviluppat. Minn dan kollu f'din il-kawża min għamel l-allegazzjoni anqas biss l-iċken prova ma ressaq u prattikament, ħlief għall-allegazzjoni fir-rikors promotur, ma għamel ebda sforz biex isostni l-allegazzjoni tiegħu."

59. Referenza issir ukoll għas-sentenza Joseph Lebrun vs. Avukat Ġenerali mogħtija fid-19 ta' Jannar 2015 fejn ġie osservat li:

> "Il-mansjonijiet tagħha f'dawn il-proċeduri u, konsegwentement, kull provvediment li hija tagħti fir-rigward, huma essenzjalment kostretti fil-parametri tat-talba magħmula mill-istess rikorrent. Il-Qorti tqis li ma tista'

qatt tiġi użata bħala "sounding board" għall-"jekk" u "meta" jew "eventwalità". Talba lill-Qorti għal stħarriġ li jista' jkollha valur purament akkademiku ma tista' qatt titqies fil-mansjonijiet tagħha skond il-liġijiet li minnhom temana l-kompetenza tagħha fit-tħaris tad-drittijiet fondamentali tal-bniedem. Ma' dan, wieħed jistrieh ukoll fuq l-insenjament ta' dawn il-Qrati dwar l-interess ġuridiku rikjest sabiex jiġi radikat id-dritt ta' azzjoni (ara Magri et vs Market Intelligence Services Company Limited et u l-ġurisprudenza fiha ċitata – ara wkoll Qorti tal-Appell Amato Gauci vs Zammit – 19 ta' Mejju 2004).

60. Ta' l-istess ħsieb, hija l-Qorti Ewropeja għad-Drittijiet tal-Bniedem, fejn fil-każ Fairfield and Others v. the United Kingdom deċiża fit-8 ta' Marzu 2005, intqal is-segwenti:

Article 34 requires that an individual applicant should claim to have been actually affected by the violation he alleges (see Ireland v. the United Kingdom, judgment of 18 January 1978, Series A no. 25, pp. 90- 91, §§ 239-40, and Klass and Others v. Germany, judgment of 6 September 1978, Series A no. 28, pp. 17-18, § 33); it does not institute for individuals a kind of actio popularis for the interpretation of the Convention or permit individuals to complain against a law simply because they feel that it contravenes the Convention (see Norris v. Ireland, judgment of 26 October 1988, Series A no. 142, pp. 15-16, § 31, and Sanles Sanles v. Spain (dec.), no. 48335/99, ECHR 2000-XI). The same applies to events or decisions which are alleged to infringe the Convention."

Konsiderazzjonijiet Ulterjuri

61. Meqjusa dawna l-konsiderazzjonijiet u argumenti legali trattati mill-Qrati, kemm lokali kif ukoll esteri, dwar l-element ta' interess ġuridiku, il-Qorti tqis illi għandha tagħmel is-segwenti riflessjonijiet.

62. Jirriżulta fatt ammess mir-rikorrent stess illi l-azzjoni odjerna hija prettament azzjoni li jaf ikollha biss effett 'inter partes', abbażi tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni, u għalhekk jeħtieġ illi r-rikorrent jipprova l-interess dirett, leġittimu u attwali tiegħu stess.

63. Jirriżulta, mill-assjem tal-provi prodotti mir-rikorrent u s-sottomissjonijiet tal-abbli difensur ta' l-istess rikorrent, illi ntwera li, allegatament, persuni tas-sess femminili għarrfu lir-rikorrent li, in vista tal-emendi fil-Kostituzzjoni li dwarhom huwa qiegħed jilmenta, ossija l-Artikolu 52A ta' l-istess Kostituzzjoni, huma ma kinux ser jingħaqdu miegħu f'alleanza ta' kandidati għall-elezzjoni ġenerali, peress illi , skond l-istess xhieda, huma kienu ser jigu pregudikati stante li kienus ser ikunu jistgħu jibbenefika mill-mekkaniżmu f'każ li jiġu eletti kandidati minn aktar minn żewġ partiti.

64. Jirriżulta ċar, għalhekk, illi l-preġudizzju li allegatament ser jiġi soffert huwa indirizzat u limitat prinċipalment għax-xhieda tar-rikorrent, ilkoll tas-sess femminili.

65. Ikkunsidrat illi ma hemmx dubju li r-rikorrent ma jistax jitqies bħala persuna femminili u tenut kont ukoll tal-fatt illi l-allegat preġudizzju jidher li qed jiġi soffert mix-xhieda tar-rikorrent u mhux mir-rikorrent stess, jidher ċar illi l-interess dirett, leġittimu u attwali tar-rikorrent personalment, huwa nieqes fil-każ odjern.

66. Jirriżulta wkoll ċar illi r-rikorrent, li kellu kull opportunita illi jressaq l-ilmenti w suġġerimenti tiegħu lill-Kumitat Tekniku għat-Tisħiħ tad-Demokrazija Rappreżentattiva, ħass illi ma kellu ebda kontribuzzjoni x'jagħti lill-istess Kumitat, u dana għar-raġunijiet personali tiegħu – għalhekk, la darba r-rikorrent kellu kull opportunita illi jressaq l-ilmenti tiegħu dwar liġi li jikkontendi tilledilu d-drittijiet tiegħu, u la darba huwa għażel illi ma jressaq ebda ilment dak iż-żmien, il-Qorti hija predisposta taqbel mal-konklużjonijiet milħuqa mill-Avukat tal-Istat fejn ikkonkluda li:

Li kieku vera r-rikorrent kellu xi interess fil-mod ta' kif tiġi żviluppata u promulgata din il-liġi kien minn tal-inqas jitlob biex jieħu sehem fil-konsultazzjoni pubblika! Il-fatt illi dan m'għamlux, meta kien hemm volum ta' nies oħrajn illi ddiskutew, juri biċ-ċar illi r-rikorrent (i) m'għandux interess, u (ii) jekk għandu ma weriex l-interess tiegħu;

67. Huwa ċar, fil-każ odjern, illi l-kwistjoni li r-rikorrent qiegħed jittenta jqajjem permezz ta' l-azzjoni odjerna ma hijex kwistjoni illi tirrigwarda lilu personalment u b'mod dirett, iżda hija kwistjoni bbażata fuq eventwalita' illi huwa qiegħed jikkunsidra illi xi darba tista' sseġġ u, aktar minn hekk, fuq allegat leżjoni illi mhux huwa ser isofri imma ser isofru kandidati tas-sess femminili illi jkunu miegħu affiljati f'alleanza ta' kandidati f'entita' politika illi jaf li magħhom huwa jingħaqad jew jifforma f'entita' politika.

68. L-azzjoni tar-rikorrent hija bbażata unikament fuq eventwalitajiet u supposizzjonijiet u hija nieqsa mill-elementi attwali u personali tiegħu, li huma essenzjali sabiex ikollu kemm l-interess ġuridiku għall-azzjoni abbażi tal-Kostituzzjoni kif ukoll l-istatus ta' 'vittma' meħtieġa għal kwalsiasi azzjoni abbażi tal-Konvenzjoni Ewropeja għad-Drittijiet tal-Bniedem.

69. Għaldaqstant, it-tieni eċċezzjoni mqajjma mill-Avukat tal-Istat timmerita illi tiġi akkolta minn dina l-Qorti, abbażi ta' dak fuq ġia indikat."

L-argumenti tal-partijiet

9. L-attur ressaq żewġ aggravji fir-rikors tal-appell tiegħu. Fl-ewwel aggravju jsostni li l-Ewwel Qorti kienet żbaljata fil-konsiderazzjonijiet

tagħha dwar l-interess ġuridiku meħtieġ mill-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 4 tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta, għaliex il-Kostituzzjoni tipprovdi li wieħed jista' jallega ksur ta' jedd li aktarx ikun sejjer jinkiser. L-attur jgħid għalhekk li l-Ewwel Qorti kienet żbaljata meta kkonsidrat li l-azzjoni tiegħu hija bbażata fuq eventwalitajiet u suppożizzjonijiet u li hija nieqsa mill-element attwali. Jargumenta li huwa ben saput li t-terminu tal-leġislatura preżenti jestendi mit-3 ta' Ġunju, 2017, u għalhekk għandu jkun hemm elezzjoni sa mhux aktar tard minn Settembru 2022 u għaldaqstant hemm iċ-ċertezza li ser tinżamm elezzjoni fejn ser jiġu applikati l-liġijiet u r-regolamenti li dwarhom huwa qiegħed jilmenta. L-appellant jagħmel referenza għall-ġurisprudenza kemm ta' din il-Qorti u kif ukoll tal-Qorti Ewropea li huwa jgħid tikkonferma li din l-azzjoni hija disponibbli mhux biss għal min diġa' ġie affettwat minn xi miżura leżiva tad-drittijiet, iżda min huwa f'riskju li jiġi direttament affetwat minn tali miżura. Iżid li l-Qorti Ewropea tat interpretazzjoni wiesgħa ta' min jikkwalifika bħala vittma, għaliex l-interpretazzjoni tat-terminu vittma trid issir fid-dawl tal-kondizzjonijiet tas-soċjeta` kontemporanja u mingħajr formaliżmu eċċessiv. L-appellant isostni li għalkemm m'għandux jitħalla li kull ċittadin li ma togħġbux liġi jagħmel kawża dwar ksur ta' jeddijiet fondamentali, lanqas ma għandna naddottaw sistema riġida li ma tagħtix kenn lil minn filfatt jista' jintlaqat. Isostni li dan mhuwiex ilment astratt għaliex huwa jappartjeni għal klassi ta' nies li huma fil-periklu li jiġu direttament affetwati mill-leġislazzjoni attakkata, għaliex l-Artikolu 52A

tal-Kostituzzjoni qiegħed fil-preżent u attwalment ippoġġih fi żvantaġġ vis-à-vis persuni oħrajn, u ċioe` l-kandidati ta' dawk il-partiti li jkunu ġew eletti fil-Parlament u ġabu anqas voti minnu iżda li xorta jiġu *co-opted* fil-Parlament. Jispjega li dan huwa għaliex huwa kandidat tal-Partit Laburista jew Partit Nazzjonalista biss li jista' jibbenefika mill-mekkaniżmu kontemplat fl-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni, filwaqt li hu jiġi żvantaġġjat anke jekk ikun ġab aktar voti minn dawk il-kandidati tal-partiti msemmija. Skont l-appellant dan huwa diskriminatorju u jikkawżalu preġudizzju billi jxekkel u jillimita d-dritt ta' liberta ta' assoċjazzjoni ta' kandidati individwali kif ukoll partiti żgħar li jottjenu numru konsiderevoli ta' voti iżda mhux il-kwota neċessarja, billi joħloq disinċentiv għal kandidati li jifformaw alleanza ma' kandidati jew partiti oħra li mhumiex il-Partit Laburista u l-Partit Nazzjonalista. L-appellant enfasizza li dan il-preġudizzju jew xkiel jiġi soffert minnu indipendentement mill-ġeneru tiegħu, iżda fuq bażi tal-politika li jħaddan, u ċioe` li mhuwiex affiljat mal-Partit Laburista jew il-Partit Nazzjonalista. Jargumenta għalhekk li l-Ewwel Qorti kienet żbaljata meta kkonkludiet li ser isofru biss kandidati femminili għaliex l-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni ma jsemmix ġeneru femminili jew maskili iżda "s-sess l-anqas rappreżentat." Jgħid li barra minn hekk l-Ewwel Qorti assumiet li l-ġeneru l-anqas rappreżentat fl-elezzjoni futura li għad trid tinżamm ser ikun il-ġeneru femminili iżda din l-assunzjoni hija fallaċi għaliex ħadd ma jista' jipprevedi lil min ser jivvotaw l-eletturi fl-elezzjoni li ġejja. Iżid li elezzjonijiet riċenti raw nisa

Maltin jipprevalu fuq l-irġiel, u jagħti bħala eżempju l-elezzjoni għall-Parlament Ewropew tal-2014, meta ġew eletti erba' nisa u żewgt irġiel, u jgħid li dan juri li huwa żball li wieħed jippreżumi li bħala raġel mhuwiex ser ikun parti mill-ġeneru l-inqas rappreżentat fl-elezzjoni li ġejja.

10. Permezz tat-tieni aggravju tiegħu l-appellant isostni li l-Ewwel Qorti ma kkonsidratx sew il-"*victim status"* tiegħu taħt tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea. L-appellant jargumenta li l-Ewwel Qorti ma ndirizzatx it-talba tiegħu bbażata fuq l-Artikolu 3 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewoprea u l-konsegwenti interess ġuridiku tiegħu bħala votant. Jargumenta li d-dritt ta' elezzjoni ħielsa kif sanċit f'dan l-artikolu neċessarjament jinkludi l-espressjoni libera taċ-ċittadin permezz tal-vot, u m'għandux ikun hemm distorsjoni jew newtralizzazzjoni tal-vot tiegħu. Ikompli li l-artikolu mpunjat huwa ta' preġudizzju għalih bħala votant għaliex il-vot tiegħu għal kandidat/a indipendenti jew tat-tielet partit jista' jiġi njorat għal kollox minħabba s-sempliċi fatt li tali kandidat/a j/tkun indipendenti jew membru tat-tielet partit, filwaqt li din id-distorsjoni tal-espressjoni demokratika ma sseħħx fil-konfront ta' votant li jkun ivvota kandidat/a tal-Partit Laburista jew Partit Nazzjonalista fl-istess distrett. Jargumenta li d-dritt tiegħu bħala votant mhuwiex biss li jivvota għal min irid fil-Parlament iżda wkoll li jiddeċiedi lil min ma jridx, billi għandu dritt demokratiku sagrosant li jisfiduċja lil min ma jkunx ħadem sew jew onestament. Jgħid li għalhekk biex jiġi rispettat il-prinċipju ta' suffraġju

universali skont l-Artikolu 3 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea jeħtieġ ukoll li dawk il-kandidati li huwa ma vvutax għalihom ma jiġux imposti fuq l-elettorat permezz ta' dan il-mekkaniżmu. Skont l-appellant ir-rieda ta' grupp ta' votanti kif espressa permezz ta' vot suppost ħieles tiġi totalment skartata, u anzi stravolta, jekk tiġi *co-opted* fil-parlament persuna membru taż-żewġ partiti imsemmija, li tkun ħadet post persuna oħra li ġabet aktar voti minnha iżda li mhijiex membru tal-istess partiti.

11. Fir-rigward tal-ewwel aggravju l-Avukat tal-Istat jargumenta li minkejja li fil-Kostituzzjoni teżisti l-possibilita` li l-vjolazzjoni tkun futura, l-interess ġuridiku xorta waħda jrid ikun attwali, u l-Ewwel Qorti qieset dan sewwa. Jgħid li fis-sentenzi tal-Qorti Ewropea kollha ċitati mill-appellant jingħad li l-vittma jrid ikun ser jiġi direttament affetwat. Skont l-Avukat tal-Istat dan ifisser li l-kunċett ta' potenzjalita` ta' ksur ta' drittijiet fondamentali ma jfissirx li l-interess ġuridiku ma jeħtieġx li jkun pruvat fil-mument tal-intavolar tal-kawża, għaliex tant huwa kruċjali dan ir-rekwiżit li l-assenza tiegħu tista' titqajjem *ex officio* mill-Qorti. L-Avukat tal-Istat jargumenta li skont il-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea sabiex persuna titqies bħala vittma potenzjali, il-ksur allegat irid ikun jikkonċerna dritt fondamentali li hu assolut, bħal projbizzjoni tat-tortura, mhux wieħed fejn l-Istat igawdi minn marġinu ta' diskrezzjoni ampju bħalma huwa l-każ fir-rigward tal-Artikolu 3 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea. Iżid li l-*casus classicus* ta' vittma potenzjali huwa dak fejn ikun jeżisti riskju

konkret ta' ksur irriversibbli li n-natura inerenti u rrimedjabbli tiegħu sservi sabiex tipprekludi li tiġi fis-seħħ il-miżura li ser tiġi adoperata mill-Istat. Jgħid li għalhekk il-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta jeżiġi li tinġieb prova tal-irrimedjabbilita` tad-dannu prospettat sabiex ikun jista' jiġi aċċettat li r-rikorrenti jkun vittma potenzjali. Iżid li jekk ma jkunx hekk l-*actio popolaris* bilkemm ser ikun hemm bżonnha għaliex kull vinkolu, anke wieħed ipotetiku jibda jagħti lok għal azzjoni kostituzzjonali b'mod li l-Kostituzzjoni ser tiġi reża fuq livell kważi ekwivalenti għal liġi ordinarja. Skont l-Avukat tal-Istat "…ribaltament tas-sentenza tal-Ewwel Qorti minn din l-Onorabbli Qorti Kostituzzjonali jista' jwitti t-triq għal *de facto* de-kostituzzjonalizzazzjoni ta' disposizzjonijiet kostituzzjonali u konsegwenti snaturament tal-ordinament ġuridiku Malti." Jgħid li kieku ma jkunx hekk kawżi kostituzzjonali jibdew jassumu n-natura ta' kawża ordinarja. L-Avukat tal-Istat jargumenta li kienu x-xhieda tal-appellant stess li semmew il-ġeneru tagħhom biex jallegaw diskriminazzjoni, u għaldaqstant l-Ewwel Qorti kienet korretta meta kkonsidrat li l-preġudizzju li allegatament ser jiġi soffert huwa ndirizzat u limitat prinċipalment għax-xhieda mressqa mill-appellant li kienu kollha tal-ġeneru feminili. Jgħid li inoltre s-sentenza tal-Ewwel Qorti mhijiex ibbażata biss fuq il-konsiderazzjoni dwar il-ġeneru tax-xhieda prodott mill-appellant iżda wkoll fuq il-fatt li l-azzjoni tal-appellant hija bbażata unikament fuq eventwalitajiet u suppożizzjonijiet u li hija nieqsa mill-elementi essenzjali attwali u personali sabiex ikollu interess ġuridiku. Jispjega li waħda minn

dawn il-konsiderazzjonijiet kienet in-nuqqas ta' tnedija tal-proċess ta' elezzjoni fil-mument tal-intavolar tal-azzjoni, u l-fatt li l-appellant ma pparteċipa bl-ebda mod fil-proċess ta' konsultazzjoni pubblika li damet għaddejja għal xhur sħaħ qabel ma daħlet fis-seħħ id-dispożizzjoni in kwistjoni.

12. Fir-rigward tat-tieni aggravju l-Avukat tal-Istat jargumenta li l-appellant ma fehemx id-distinzjoni bejn il-Konvenzjoni Ewropea tal-Kunsill tal-Ewropa u l-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea, u ma fehemx li huwa kien qiegħed joġġezzjona għall-applikabilita` tal-Karta tad-Drittijiet Fondamentali u mhux għall-applikabilita` tal-Artikolu 3 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea. Jgħid li l-appellant ma talabx li titħassar id-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti safejn laqgħet it-tielet eċċezzjoni tiegħu u għalhekk dik il-parti tad-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti hija issa *res judicata.* Iżid li f'dan l-aggravju l-appellant jagħmel diversi argumenti li huma marbuta mal-mertu tal-kawża u li għalhekk imorru oltre minn dak ikkonsidrat mill-Ewwel Qorti.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti;

13. Il-Qorti tibda billi tirrileva li kif sewwa jargumenta l-appellant dawn il-proċeduri mhumiex disponibbli biss f'dawk il-każijiet fejn tkun diġa' seħħet leżjoni ta' dritt iżda wkoll fejn x'aktarx tkun ser iseħħ tali leżjoni.

F'dan ir-rigward il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza fl-ismijiet **Tancred Tabone v. L-Onorevoli Speaker tal-Kamra tad-Deputati et** (Kost. 13/07/2020) fejn ġie spjegat illi "skont il-ligi Maltija, proceduri kostituzzjonali/konvenzjonali huma ntizi mhux biss sabiex jirrimedjaw lezjonijiet ta' drittijiet fundamentali li jkunu diġa' sehhu, izda wkoll sabiex jigi evitat li jsehh ksur ta' drittijiet fundamentali."

14. Il-possibilita` li jiġi eżaminat ilment ta' ksur potenzjali hija filfatt rikonoxxuta wkoll fil-proċedura tal-Qorti Ewropea, kif jikkonferma l-Avukat tal-Istat stess fir-risposta tal-appell tiegħu. Din il-Qorti pero` ma' taqbilx mal-Avukat tal-Istat li n-nozzjoni ta' "vittma potenzjali" fil-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea hija limitata għall-allegazzjoni ta' ksur ta' dritt fondamentali assolut u f'każ fejn it-twettiq tal-leġislazzjoni jew miżura in kwistjoni ikun iwassal għal preġudizzju irrimedjabbli. Filfatt, fis-sentenzi fl-ismijiet **Dudgeon v. The United Kingdom** (QEDB, 22/10/2981), **Roman Zakharov v. Russia** (QEDB, 04/12/2015) u **Rattvisa v. Sweden** (QEDB, 25/05/2021) il-Qorti Ewropea ġġudikat ilmenti mressqa minn vittmi potenzjali ta' ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni li mhuwiex dritt assolut bħalma huwa l-Artikolu 3 tal-Konvenzjoni. Il-Qorti tosserva li skont il-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea "It is, however, open to applicants to contend that a law violates their rights, in the absence of an individual measure of implementation, if they belong to a class of people who risk

being directly affected by the legislation or if they are required either to modify their conduct or risk being prosecuted."[1]

15. Din il-Qorti qajla tifhem l-argument tal-Avukat tal-Istat li r-revoka tas-sentenza tal-Ewwel Qorti tkun tfisser li kawżi kostituzzjonali ser jibdew jassumu n-natura ta' kawżi ordinarji. L-interess ġuridiku meħtieġ f'kawżi ordinarji u dak meħtieġ f'kawżi kostituzzjonali huwa distint. Dan għaliex il-leġislatur ried li din il-Qorti jkollha l-poter mhux biss li tirrimedja ksur ta' jedd fondamentali li jkun diġa' seħħ iżda wkoll li tipprevjeni milli jseħħ ksur ta' dritt fejn jitressaq quddiemha lment li x'aktarx ikun ser iseħħ ksur ta' jedd fondamentali. Għalhekk fejn il-Qorti tuża l-poteri tagħha sabiex tagħmel proprju dan hija tkun qed twettaq il-funzjonijiet tagħha kif kontemplati mill-liġi, u għaldaqstant ma jistax ikun il-każ li kawża bħal din "tiżnatura" l-proċeduri kostituzzjonali kif qed jargumenta l-Avukat tal-Istat. Inoltre, fir-rigward tal-argument tal-Avukat tal-Istat ibbażat fuq il-kwistjoni ta' irrimedjabbilita`, il-Qorti tirrileva li fejn ilment ikun jitratta allegazzjoni li liġi elettorali tkasbar xi dritt fondamentali huwa fl-interess ġenerali li l-Qorti twettaq il-funzjoni preventiva tagħha. Dan għaliex kwistjoni bħal din tista' taffetwa l-eżitu ta' elezzjoni ġenerali u għalhekk huwa fl-interess taċ-ċertezza tal-eżitu tal-elezzjoni u l-istabbilita` tal-pajjiż li kwistjonijiet bħal dawn jiġu vventilati u determinati qabel ma l-liġi tiġi filfatt applikata

---

[1] **Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina** (QEDB, 22/12/2009). Ara wkoll: **Burden v. The United Kingdom** (QEDB, 29/04/2008); **Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland** (QEDB, 29/10/1992); **Johnston and Others v. Ireland** (QEDB, 18/12/1986).

f'elezzjoni ġenerali. *Detto* dan, il-Qorti tirrileva li rrispettivament mill-eżitu ta' dan l-appell hija prekluża milli tissindika l-mertu ta' din il-kawża sabiex tiġi deċiża qabel l-elezzjoni ġenerali li għandha s-seħħ f'Marzu 2022 peress li quddiem l-Ewwel Qorti l-partijiet kienu qablu li jiġu deċiżi biss l-eċċezzjonijiet preliminari, u għalhekk ħadd mill-partijiet ma għadu kellu l-opportunita` li jressaq il-provi u s-sottomissjonijiet tiegħu dwar il-mertu tal-kawża.

16. Sabiex jiġi determinat jekk l-appellant għandux jew le l-interess ġuridiku meħtieġ f'dawn it-tip ta' proċeduri, il-Qorti għandha l-ewwelnett tiddetermina sewwasew fuqiex inhu bbażat l-ilment tal-appellant. Minn eżami tal-atti tal-kawża jidher illi l-azzjoni ntavolata mill-appellant hija mibnija primarjament fuq tlett binarji:

i. Huwa qiegħed jiġi prekluż milli qatt ikun jista' jibbenefika mill-mekkaniżmu kkontemplat fl-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni minħabba l-politika tiegħu, għaliex mhuwiex u ma jridx ikun parti mill-Partit Laburista jew il-Partit Nazzjonalista, u dan il-mekkaniżmu effettivament japplika biss għall-membri ta' dawn iż-żewġ partiti;

ii. L-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni qiegħed ixekkel id-dritt ta' assoċjazzjoni tiegħu, għaliex persuni li stieden sabiex jingħaqdu miegħu biex jikkontestaw l-elezzjoni flimkien irrifjutaw l-offerta tiegħu peress li

ħassew li jkun detrimentali għalihom li jikkontestaw l-elezzjoni jekk mhux bħala kandidati mal-Partit Laburista jew il-Partit Nazzjonalista, minħabba li jekk jikkontestaw flimkien mal-appellant kienu ser ikunu awtomatikament preklużi milli jibbenefikaw mill-mekkaniżmu kkontemplat fl-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni;

iii. L-Artikolu 52A huwa leżiv tad-dritt tiegħu għall-elezzjonijiet ħielsa għaliex iwassal sabiex il-vot tiegħu lill-kandidati li mhumiex membri tal-Partit Laburista jew il-Partit Nazzjonalista jiġi njorat u joħloq riskju reali li persuni li ġabu anqas voti minn persuni oħra jiġu *co-opted* fil-Parlament sempliċiment għaliex jifformaw parti miż-żewġ partiti msemmija.

17. Illi għalhekk l-appellant qiegħed jilmenta bħala (i) kandidat individwali (ii) bħala kandidat li jixtieq jissieħeb ma' persuni oħra biex jikkontestaw flimkien elezzjoni ġenerali u (iii) bħala votant.

18. Fir-rigward tal-ilment tal-appellant bħala kandidat individwali, il-Qorti tibda billi tosserva li l-Artikolu 52A mhuwiex marbut ma' xi ġeneru partikolari, iżda jagħmel referenza biss għall-ġeneru l-inqas rappreżentat. Għalhekk il-fatt li l-appellant mhuwiex tal-ġeneru femminili ma jistax jittieħed bħala li *a priori* jfisser li m'għandux interess ġuridiku għall-finijiet ta' din l-azzjoni, kif ġie kkonsidrat mill-Ewwel Qorti. *Detto* dan, din il-Qorti mhijiex konvinta li l-appellant għandu l-interess ġuridiku rikjest għall-

finijiet ta' din il-kawża bħala kandidat individwali. Għalkemm huwa minnu li l-artikolu mhuwiex ristrett biss għall-ġeneru femminili, l-eżami li għandu jsir mill-Qorti m'għandux ikun dwar il-liġi *in vacuo* iżda għandu jkun arġinat fil-fatti relevanti għall-ilment li jkollha quddiemha. Huwa ndubitat li mill-bidu tal-Parlament Malti sal-ġurnata tallum il-ġeneru femminili kien dejjem il-ġeneru l-inqas rappreżentat fil-Parlament. Għalkemm huwa minnu li qed isir xi progress f'dan ir-rigward, bl-ebda mod ma rriżulta quddiem l-Ewwel Qorti li hemm xi ċans reali li fl-elezzjonijiet miżmuma fil-futur prossimu l-ġeneru maskili ser ikun il-ġeneru l-inqas rappreżentat fil-Parlament Malti. Filfatt, mill-provi jirriżulta li dan il-mekkaniżmu ġie ntrodott fil-liġi proprju sabiex tiġi sfurzata żieda fir-rappreżentanza tal-ġeneru femminili fil-Parlament Malti bl-intiża li din iż-żieda tixpruna l-bidla soċjali meħtieġa sabiex ikun hemm aktar ugwaljanza fil-Parlament Malti mingħajr il-bżonn ta' mekkaniżmi legali. Għalhekk fil-fehma ta' din il-Qorti ma jirriżultax li l-appellant, bħala kandidat individwali, huwa parti minn klassi ta' nies li qegħdin f'riskju li jiġu direttament affetwati mill-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni, għaliex ir-realta` soċjali kurrenti ta' pajjiżna turi li hija pjuttost remota l-possibilita` li fil-futur prossimu jkun il-ġeneru maskili li jkun il-ġeneru l-inqas rappreżentat fil-Parlament Malti.

19. L-ilment tal-appellant pero` ma jieqafx hawn. L-Ewwel Qorti naqset milli tqis din l-eċċezzjoni preliminari tal-Avukat tal-Istat fid-dawl tal-ilment sħiħ tal-appellant billi bl-ebda mod ma kkonsidrat il-fatt li l-appellant

mhuwiex qiegħed iressaq din l-azzjoni biss bħala kandidat individwali iżda qiegħed jilmenta wkoll bħala kandidat li jixtieq jissieħeb ma' persuni oħra sabiex jikkontestaw l-elezzjoni flimkien. Skont l-appellant, l-Artikolu 52A qiegħed iżomm persuni milli jissieħbu miegħu biex jikkontestaw l-elezzjoni ġenerali flimkien, minħabba li dan huwa detrimentali għaċ-ċans tagħhom li jkunu fil-Parlament peress li l-mekkaniżmu maħsub fl-Artikolu 52A japplika biss għall-kandidati tal-Partit Laburista u l-Partit Nazzjonalista. Il-Qorti tosserva li skont il-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea, l-Istat għandu obbligu pożittiv li jassigura li "*different political parties must be ensured a reasonable opportunity to present their candidates at elections*" għaliex "[*e*]*xpression of the opinion of the people is inconceivable without the assistance of a plurality of political parties representing the currents of opinion flowing through a country's population*."[2]

20. L-appellant ressaq xhieda sabiex jikkonfermaw li kienu rrifjutaw li jissieħbu miegħu għall-elezzjoni proprju għaliex dan kien ikun ifisser li ser jiġu preklużi milli jibbenefikaw mill-mekkaniżmu ntrodott mill-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni ġaladarba ma kinux ser ikunu membri taż-żewġ partiti kbar.[3] Il-Qorti tosserva li l-eżami li jrid isir minn din il-Qorti huwa ta' natura *prima facie* għaliex din il-Qorti mhijiex u ma tistax tiddeċiedi l-mertu tal-ilment tal-appellant, iżda biss jekk mill-provi jirriżultax li għandu l-interess

---

[2] **Yumak and Sadak v. Turkey** (QEDB, 08/07/2008).
[3] Ara l-affidavit ta' Dr. Claire Azzopardi Lane, a *fol.* 16.

ġuridiku meħtieġ sabiex l-ilment tiegħu jkun jista' jiġi eżaminat mill-Qorti. Għalhekk, fil-fehma ta' din il-Qorti, fl-istadju li tinsab fih bħalissa din il-kawża u fil-kuntest tal-eżami *prima facie* li jrid isir, ix-xhieda ta' Dr. Claire Azzopardi Lane hija suffiċjenti sabiex tirradika fl-appellant l-interess ġuridiku rikjest biex jippromwovi din l-azzjoni. Dan għaliex din ix-xhieda turi, dejjem fuq bażi *prima facie,* li l-Artikolu 52A affetwa direttament lill-appellant billi kellu mpatt dirett, attwali u personali fuq l-abilta` tal-appellant li jassoċja ruħu ma' persuni oħra sabiex magħhom jikkontesta l-elezzjoni ġenerali. Dan qiegħed jingħad naturalment mingħajr preġudizzju għal dak li jista' jirriżulta wara l-eżami komprensiv tal-provi li għandu jsir fid-determinazzjoni tal-mertu tal-kawża.

21. Barra minn hekk l-appellant ressaq ukoll ilment bħala votant, u argumenta li bis-saħħa tal-mekkaniżmu kkontemplat fl-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni mhijiex ser tiġi rispettata l-għażla tal-votant għaliex dan l-artikolu jagħmilha possibbli li kandidat li jkun ġab aktar voti minn kandidat ieħor jiġi maqbuż mill-kandidat li jkun ġab anqas voti għas-sempliċi raġuni li l-kandidat li jkun ġab anqas voti jkun membru tal-Partit Laburista jew il-Partit Nazzjonalista. Il-Qorti tosserva li l-appellant għandu raġun li l-Ewwel Qorti naqset milli tikkonsidra dan l-ilment tiegħu bbażat fuq l-Artikolu 3 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewoprea. L-argument magħmul mill-Avukat tal-Istat li l-appellant ma fehmx id-differenza bejn il-Konvenzjoni Ewropea u l-Karta tad-Drittijiet Fondamentali huwa żbaljat u

kompletament irrelevanti għall-finijiet ta’ dan l-ilment. Dan l-ilment tal-attur huwa bbażat fuq l-Artikolu 3 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea, liema artikolu ġie ċitat espressament mill-attur fir-rikors promotur tiegħu u saret ukoll referenza għalih fin-nota ta’ sottomissjonijiet tiegħu. Għalhekk ukoll il-fatt li l-attur ma appellax mid-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti li tilqa’ t-tielet eċċezzjoni preliminari tal-Avukat tal-Istat dwar l-inapplikabbilita` tal-Karta tad-Drittijiet Fondamentali huwa għal kollox irrelevanti, għaliex it-tieni aggravju tal-appellant jitratta d-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti li tilqa’ t-tieni, u mhux it-tielet, eċċezzjoni preliminari, wara li naqset milli tieħu in konsiderazzjoni din il-parti tal-ilment tal-attur.

22. Il-Qorti tqis li l-attur għandu l-interess ġuridiku meħtieġ f’dawn il-proċeduri wkoll fir-rigward ta’ dan l-ilment. Mix-xhieda tal-appellant din il-Qorti tifhem li l-appellant esprima xewqa ċara li fl-elezzjoni ġenerali jivvota għall-kandidati li ma jkunux membri tal-Partit Laburista jew tal-Partit Nazzjonalista. Fil-fehma tal-Qorti dan ifisser li l-appellant huwa parti minn klassi ta’ nies affetwati mill-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni, billi dan l-artikolu jagħmilha ċara li għall-finijiet tal-mekkaniżmu kkontemplat fih, il-vot tal-appellant għall-kandidati li mhumiex membri tal-Partit Laburista jew tal-Partit Nazzjonalista ma jgħoddx u ser jiġi skartat. M’hemmx bżonn li wieħed jistenna l-eżitu tal-elezzjoni sabiex jiddetermina jekk l-appellant huwiex ser jiġix affetwat mill-applikazzjoni ta’ dan l-artikolu, għaliex m’hemm l-ebda dubju li kwalunkwe kandidat li

mhuwiex membru taż-żewġ partiti msemmija mhuwiex ser jibbenefika mit-tħaddim ta' dan il-mekkaniżmu, indipendentement minn kemm ikun ġab voti. Għalhekk il-Qorti tqis li l-appellant, *qua* votant, għandu l-interess ġuridiku meħtieġ għall-finijiet ta' din l-azzjoni.

23. Għaldaqstant il-Qorti tqis li l-aggravji tal-appellant huma fondati safejn dawn huma msejsa fuq id-drittijiet tiegħu bħala kandidat li jixtieq jipparteċipa fl-elezzjoni f'assoċjazzjoni ma' kandidati oħra u bħala votant.

Deċide

Għal dawn il-motivi il-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi tilqa' l-appell tal-appellant safejn kompatibbli ma' din is-sentenza u tirriforma s-sentenza appellata billi tiċħad it-tieni eċċezzjoni preliminari tal-Avukat tal-Istat u tibgħat l-atti lura quddiem l-Ewwel Qorti għall-prosegwiment tal-kawża fil-mertu.

L-ispejjeż ta' dan l-appell jitħallsu mill-Avukat tal-Istat.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
da